

הישן יתחדש והחדש ?

לפתיחת האוניברסיטה בירושלים

מתוך נאום בירושלים בשנת תרפ"ה

חיים נחמן ביאליק

"...רבותי, יש אגדה בישראל, כי בימות הגאולה עתידים בתי-כנסיות ובתי-מדרשות שבגולה להעקר, הן וחוליות אדמתם עמם, ולבוא לארץ ישראל. דברי אגדה אלה, אי-אפשר להם, כמובן, שיתקיימו במלואם. בית-המדרש לתורה ולחוכמה, שהוקם על הר הצופים, יהיה משונה הרבה גם בחומר הבנין וגם בתכנון ובצורתו מבתי-המדרש הישנים.

אבל, רבותי, בתוך תלי החרבות של הבתים הקדושים ההם עוד יש הרבה אבנים שלמות, אבני גזית, שיכולות לשמש אבני-שתיה ואבני-יסוד לבנינו החדש. אל נא ימאסו הבונים באבנים אלה.

בשעה קדושה זו הייתי מתפלל תפילה קצרה: מי יתן ולא תשכחנה האבנים האלה! מי יתן וידענו להרים את החכמה ואת המדע, אשר יצאו מן הבית הזה, אל אותו הגובה המוסרי, שהרים אליו עמנו את תורתו. לא היינו כדאים לחג הזה, אלו אמרנו להסתפק בחקוי רע וגרוע למעשי ידיהם של עמים אחרים.

יודעים אנו, כי החכמה האמתית היא זו הלומדת מכל אדם. חלונות הבית הזה ושעריו יהיו אפוא פתוחים לארבע רוחות השמים, להביא אליו את כל הטוב והנעלה מכל תנובות רוחו היוצר של האדם בכל הזמנים ובכל הארצות.

ואולם גם אנחנו לא טירוניים אנו במלכות-הרוח, ובלמדנו מכל יש לנו גם מה-שהוא ללמד. ובטוח אני כי יבוא היום ואותם העיקרים המוסריים שהונחו ביסודם של בתי-תורתנו, כגון אלה המנויים בבריתא הקצרה והמופלאה, שנקראת "פרק קנין תורה", יעשו לנחלת האנושיות כלה".

<http://benyehuda.org/bialik/article23.html>

"אין בית מדרש ללא חידוש..."

"תנו רבנן: מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידך אנו, ומימך אנו שותין. אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש, שבת של מי היתה? שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה. ובמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל. ומה דרש בה? - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאיהן. אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני"

הגמרא מקשה מדוע תלמידיו של ר' יהושע לא רצו לומר לו מה התרחש בבית המדרש ומתוצאת 'משום מעשה שהיה':

"דתניא: מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי (אלעזר) (אליעזר) [2] בלוד, אמר לו: מה חידוש היה בבית המדרש היום? - אמר ליה: נמנו וגמרו 'עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית'. אמר לו: יוסי! פשוט ידיך וקבל עיניך. פשוט ידיו וקבל עיניו. ... אמר לו: לך אמור להם: אל תחושו למניינכם, כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו: הלכתא למשה מסיני', עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית'. ... תנא: לאחר שנתיישרה דעתו אמר: יהי רצון שיחזרו עיני יוסי למקומן וחזרו."

חגיגה, ג ע"ב

האינטרנציונל

קום עם עובד הרם דגליך
 מן השדה מן הסדנה
 כל הרעב שלום ולחם
 הוא אח איתך לאמונה
 עולם ישן עדי יסוד נחרימה
 מגב כפוף נפרוק העול
 את עולמנו אז נקימה
 לא כלום אתמול-מחר הכל!
 האחוה היא דגלנו וחירות לכל עם
 עם האינטרנציונל ייעור ישגב אדם!
 האחוה היא דגלנו וחירות לכל עם
 עם האינטרנציונל ייעור ישגב אדם!

הנוסח העברי המחודש, מאת חיים חפר

האינטרנציונל

קום התנערה עם חלכה
 עם עבדים ומזי רעב
 אש הנקמות הלב לחכה
 לקראת אויב הכון לקרב.

עולם ישן עדי היסוד נחרימה
 מגב כפוף נפרוק העול
 את עולמנו אז נקימה
 לא כלום מתמול,
 מחר – הכל.

זה יהיה קרב אחרון במלחמת עולם
 עם האינטרנציונל יעור, ישגב אדם

רק לנו עמלי כפיים רק לנו עמלי היקום
 האדמה וברכתיה ולכל הולכי בטל לא כלום

אין רב ריבנו ומושיע
 לא אל, לא מלך, לא גיבור
 בזרוע נטויה נבקיע
 אנחנו דרך אל האור

זה יהיה קרב אחרון במלחמת עולם
 עם האינטרנציונל יעור ישגב אדם!

עבור הדרור ופדות הרוח ופרוק העול מגב העם
 לבה האש והך בכוח כל עוד ברזל עודנו חם

וכי רעם אבדון יריע על ראש אויבינו להמם –
 עלינו שמש דרור תפציע לשפוך את זהרה החם

זה יהיה קרב אחרון במלחמת עולם
 עם האינטרנציונל יעור ישגב אדם!

התרגום המקורי, מאת אברהם שלונסקי